

УДК: 657.6:334.012.64

I. Башук, канд. екон. наук, доц. (*ХНЕУ ім. С. Кузнеця*)

V. Кошелева, здоб. ст. магістра (*ХНЕУ ім. С. Кузнеця*)

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ ТА АНАЛІЗ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ МАЛОГО ПІДПРИЄМСТВА З МЕТОЮ ЇХ ОПТИМІЗАЦІЇ

В умовах сучасного ринку економіки, фінансові результати є основним показником ефективності діяльності малого підприємства. Ефективне управління фінансами є одним із ключових чинників забезпечення стабільності та розвитку, а також підвищення конкурентоспроможності та інвестиційної привабливості. Зростаюча конкуренція та необхідність швидкого реагування на ринкові зміни вимагають від малих підприємств правильно організований бухгалтерський облік та якісний фінансовий аналіз для забезпечення стійкості, максимізації прибутковості та мінімізації збитковості.

Тема є актуальною через необхідність удосконалення облікових методик, щоб вони відповідали сучасним законодавчим нормам та процесам цифровізації. Це вимагає забезпечити малий бізнес новими аналітичними інструментами для оперативної оцінки економічної ефективності господарської діяльності. Завдяки дослідженню, підприємства отримують можливість виявити резерви для підвищення прибутковості, зміцнювати свою фінансову стійкість забезпечити розробку економічної стратегії розвитку компанії.

Малий бізнес має значні конкурентні переваги. По-перше, це мобільність і здатність до швидкого реагування на зміни кон'юнктури ринку. А також оперативність освоєння нової продукції та зміни обсягів виробництва у межах виробничих можливостей. По-друге, це дрібносерійне виробництво та технологічна гнучкість виробничих процесів. А також оптимальні можливості для реалізації мотивів та схильності населення до підприємницької діяльності. По-третє, це швидка окупність інвестицій, низька капіталоємність та невисокі накладні витрати підприємства, що досягається за рахунок раціональної організації управління і його наближення до виробничого процесу.

Особливості діяльності підприємств малого бізнесу потребують специфічні вимоги до формування бухгалтерського обліку, такі як: невеликі розміри, обмежений обсяг об'єктів обліку та господарських операцій та знижені вимоги до розкриття інформації у фінансовій звітності.

В Україні для малих підприємств запроваджено окремий стандарт – НП(С)БО 25 «Фінансовий звіт суб'єктів малого підприємництва». Він встановлює зміст і форми фінансової звітності та порядок заповнення їх статей. Можна виділити такі особливості бухгалтерського обліку на малих підприємствах:

Використання спрощеного плану рахунків.

Мають право вести облік без застосування подвійного запису.

Відсутність необхідності розподілу витрат за статтями витрат (розділяють за елементами витрат).

Облік витрат можна здійснювати на рахунку 23 «Виробництво» або з використанням рахунків 8 класу, а також дозволено вести на окремих рахунках 9 класу, якщо застосовується спрощений план рахунків.

Подання скороченої фінансової звітності.

Регулювання обліку окремим стандартом - НП(СБО) 25.

Автоматизація бухгалтерського обліку - це процес впровадження сучасних інформаційних технологій та програмного забезпечення з метою оптимізації процесів збирання, обробки, систематизації та зберігання фінансово-господарської інформації. Автоматизація обліку для малих підприємств надає такі суттєві переваги, як:

економія часу та ресурсів завдяки зменшенню ручної праці; під час облікових операцій знижується ризик помилок;

забезпечення оперативного контролю над фінансовими потоками;

прискорене формування всіх видів звітності;

можливість оцінювати фінансові результати у реальному часі.

На практиці малі підприємства, найчастіше застосовують автоматизовані системи обліку для достовірного відображення доходів, витрат і фінансових результатів. Розглянемо кілька сучасних програм для бухгалтерського обліку.

BAS: Бухгалтерія – ця програма дозволяє вести бухгалтерський, податковий та управлінський облік, формувати звітність, контролювати розрахунки;

М.Е.Дос – це система електронного документообігу, обміну податковими накладними, подання звітності до контролюючих органів;

Finmap – це спеціалізований онлайн-сервіс для малого бізнесу, що дає змогу відстежувати грошові потоки та прибутковість;

Power BI, Excel-аналітика – це аналітичні інструменти для візуалізації фінансових результатів і побудови прогнозів.

Всі ці автоматизовані системи дозволяють об'єднати бухгалтерський, складський, кадровий та фінансовий облік в інтегровану інформаційну систему. А також здійснювати контроль за дебіторською та кредиторською заборгованістю та аналізувати динаміку витрат, доходів і рентабельності. Усі господарські операції фіксуються автоматично на основі введених електронних документів. Програма автоматично формує проводки відповідно до облікової політики підприємства, це дозволяє зменшити ризик помилок. Системи дозволяють отримувати поточну інформацію про прибутки і збитки у будь-який момент. А також контролює логічну узгодженість між документами, у разі розбіжностей програма автоматично формує повідомлення про помилки або неповні дані. Щоб мінімізувати ризики штрафів та своєчасно подавати звітність, програмне забезпечення здійснює розрахунок податкових зобов'язань відповідно до чинного законодавства.

Доходи визнаються в обліку за принципом нарахування (у період їх отримання, незалежно від дати оплати). Витрати формуються відповідно до НП(С)БО 16 «Витрати» та класифікуються за видами діяльності (операційна, фінансова та інвестиційна). Облік фінансових результатів діяльності підприємства ведеться на рахунку 79 «Фінансові результати», який у кінці

звітнього періоду закривається на рахунок 44 «Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)».

Аналітична оцінка фінансових результатів проводиться для виявлення тенденцій змін доходів і витрат, оцінки рівня прибутковості, визначення факторів, що впливають на динаміку прибутку, а також для прийняття управлінських рішень щодо підвищення ефективності діяльності.

У практиці застосовуються такі основні види аналізу фінансових результатів:

Горизонтальний аналіз полягає у вивченні динаміки фінансових результатів за декілька звітних періодів. Це дозволяє оцінити темпи приросту (або зниження) доходів, витрат, валового та чистого прибутку.

Вертикальний аналіз структуру доходів і витрат (їхню питому вагу) у загальному обсязі реалізації. Це дозволяє оцінити, який відсоток у виручці займають собівартість, адміністративні витрати або податки. А також допомагає виявити диспропорції в структурі витрат і виявити напрямки оптимізації.

Порівняльний аналіз передбачає зіставлення фінансових результатів підприємства з різними орієнтирами, такими як планові показники (бюджет), середньогалузеві дані, а також показники конкурентів чи попередніх періодів. Такий підхід дозволяє оцінити ринкові позиції підприємства та ефективність використання ресурсів.

Факторний аналіз дозволяє кількісно оцінити, які саме чинники та в якому обсязі вплинули на зміну прибутку.

Коефіцієнтний аналіз дозволяє оцінити зміни прибутковості, ефективність використання ресурсів і інвестицій. Для детальної оцінки фінансового стану визначають систему коефіцієнтів рентабельності (продажів, активів, власного капіталу).

З метою підвищення ефективності діяльності малого підприємства, доцільно здійснити комплекс заходів спрямованих на вдосконалення обліково-аналітичного забезпечення, зокрема:

удосконалити облікову політику, запровадивши розмежування доходів і витрат за центрами відповідальності;

запровадити автоматизовані інструменти аналітики (BI-системи, Excel аналітика, Power BI, BAS, Finmap);

забезпечити регулярний моніторинг рентабельності продукції чи послуг;

здійснити оптимізацію структуру витрат, через скорочення непродуктивних витрат;

впровадити сценарний аналіз для прогнозування прибутку;

підвищити якість управлінської звітності.

Оптимізація фінансових результатів є комплексним завданням, які передбачає не тільки збільшення прибутку, а й збалансування доходів, витрат і ризиків для забезпечення довгострокової стійкості підприємства.

Отже, можна зробити висновок, що фінансові результати є основним показником ефективності діяльності малого підприємства. Рационально організований бухгалтерський облік забезпечує достовірність інформації для управлінських рішень та формує прозору звітність. А цифрова трансформація

економіки підвищує автоматизацію обліку, за допомогою сучасних програмних продуктів. Це забезпечує оперативний контроль над доходами, витратами та прибутковістю, надаючи підприємству швидко реагувати на ринкові зміни та приймати обґрунтовані рішення щодо підвищення ефективності.

Інформаційні джерела

1. Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 р. № 996-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14>
2. Положення (стандарти) бухгалтерського обліку: № 3 «Звіт про фінансові результати», № 16 «Витрати». – Київ: Мінфін України, 2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0397-99#Text>
3. Голубка Світлана Організація обліку на підприємствах малого бізнесу: навч. посіб. 2022. С. 12-56. URL: <https://utek.uz.ua/wp-content/uploads/2024/02/OPORNYJ-konspektz-malogo-biznesu.pdf>
4. В. А. Медвідь. Удосконалення організації бухгалтерського обліку на малих підприємствах: квал. робота. 2024. С. 7-20. URL: <https://api.dspace.wunu.edu.ua/api/core/bitstreams/f679b47a-a271-47bd-a804-2ee9b4aacda2/content>
5. Жейнова Н. І. Особливості обліку та звітності малого підприємства: квал. робота. 2023. С. 25-36. URL: <https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/44232/1/%d0%9a%d0%a0%20%d0%96%d0%b5%d0%b9%d0%bd%d0%be%d0%b2%d0%b0.pdf>
6. Новомлинець О.О., Акименко О.Ю., Бухгалтерський облік, оподаткування, аналіз і аудит: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку: тези доп. 2021. С. 77-79. URL: <https://archer.chnu.edu.ua/bitstream/handle>